

Příloha 2.

Čejkův sloh. V Čejkově článku „Také věda stává se časem milosrdnější“ (ČČM. 32. 1858. 3) čteme hned krajem: „Zasmušilá mysl, vykrmená kalokrevnou špíží, nenávistnice jasného světla, sedíc v temném koutě s hustou pavučinou přes obě oči, mrští po vás šikmo jedovatým zrakem basiliska, vstoupí-li vám na srdce oblíbená myšlenka o pokroku běhů světských, o rozkvětu věd a umění, o zlahodnělosti drsných mravů bývalých, o nastávající vládě toužebně očekávané panovnice Lásky a Lidskosti. Nevhlídny tento nepřítel osupí se na vás a zvolá, že ve snách blouzníte odevzdávajíc se marným ideálům, nazve vás závrativou ovcí, která dokola tancujíc myslí, že ku předu utíká, a živou mocí nedopustí užiti ani oblíbeného podobenství, dle něhožto dráhy a koleje plačtivého údolí světského, třebať by se neustále k starým směrům vraceti zdály, přece vždy jen, na způsob nebozezových závitků, k jádru dostižitelné blaženosti a dokonalosti se do-vrtávají.

Na důkaz svého kyselení přitaloubí se k vám s poprášeným foliantem, rozestře obrazy dějů, a okáže na jedné straně ukrutnost vraždy v samém ráji, hrůzu nekonečných válek a bojů, podvodů a neřestí u nejvzdělanějších plemen starodávných, krvavé zabití nemluvnátek judských, divoké přívaly pustých hord s mečem a bičem, hranice a mučírny k oslavě boží a zvelebení národnosti: a na druhém čerstvě popsaném ledva dosychajícím listu spatříte jásavý národ křesťansko-katolický, s urozenstvem na prvním místě, jak se v rozkoši potápí, když nesmrtelná duše lidská si hraje o život s divokým býkem; spatříte z kořene snahy národní vykvítající samovládu dýky a banditství; spatříte na černém moři plápolající koráby, zbořené zdi, a na nich křesťanské bratry, jak

s krvavým mečem v ústech, pěští v pěst se rvou a derou; spatříte v Indii tichomyslný, na bylinách vychovaný, od prvního národu evropského vycvičený lid při krvavé práci, že teskno jest poslech-
nouti zprávy očitých svědků o roztřepených lebkách, rozpáraných
bříchách, zpružených pannách, odřených kožích a tomu podobném
umučení. V Londýně travič, v Paříži kralovrah, jinde alespoň
lupič a podvodník. Kam pohlédnete, závrtné kolotání zlatochtivé
lakotnosti bez práce a snažení. Pára — rychlá pošta přehajícím
bankrotníkům; elektrovodný drát — udice na taškářské kassíry a
ďůvěrníky, než v Hamburce na loď sednou; hebounká bavlna —
vražedlné zboží; hadry — naše učenost a bohatství. Zle jest, zle.
A jak jest, tak bylo, a tak bude až na věky!

Naše skromná mysl netroufá sobě přehlédnouti tyto vysoko
vzdmulé vlny světového oceánu, aby výslovně řekla, odkud při-
cházejí a kam odplývají; ona raději se obrací k menším proudům
a potokům“ atd.

Jinde tu mluví o literatuře (m. u. 130): „Mezi pěknými
plody nejnovější literární doby vidí se nám býti pěknější Hálkův
Alfred. Kritika vyčetla mu, že dal nad sebou vládnouti cizím
vzorům velemocné ruky, že jiné následoval, a že teprv prodlením
času k samostatné zletilosti proniknouti musí. Tato slova mohou
býti pravdivá, avšak hřích není smrtelný. Mladé srdce miluje, a
miluje vedlé ženy s horoucí vroucností také zpěvná ústa zasvěce-
ných mužů, jichžto písněmi tajná struna tlukoucího srdce nej-
snadněji se rozechvívá. Tato atmosféra obklopí básníka fysickou
silou, že jenom v ní svobodně a blaze dýchá, dokud se jeho
samožitím obživná látka tohoto vzduchu nestráví. Posuzovatel
musí se jen tázati, vidí-li skutečně na muži také samočinné, osobné,
individuální žití, těží-li básník úrodně ze svěřeného úvěrku, anebo
chodí-li jen do krámu na dluh...“ Čtete k tomu dále i jen prosté
návěští a ohlašující vybidnutí (Český překlad her Shakespearových,
Č. Č. M. 31. 1858. 580), poznáte všude barvitý, výrazný a sytý
sloh, často silně vzrušený, co chvíle hotový k amplifikacím, ba
i nadsázkám.

Romantická vzrušenost tak pojí sloh Čejkův i Světlé (srov.
L. Čech, s. u. 113 a n.). Ovšem slohové zabarvení výbušné dikce
Čejkovy vyznačuje pregnantnost a hutnost libující si i v silných,

denních obrazech, kdežto lyrický sentimentalismus slohu Světlé svádívá k mlžnosti a nevýraznosti. Zdá se mi, jako by se ve své zprávě byla autorka „Z literárního soukromí“ chtěla slohu Čejkovu přiblížit.

I je mi plně pochopitelné, že kdo prošel dílem Čejkovým, neměl s této strany zvláštní nedůvěry ke zprávě K. Světlé.
